

Martin Buber (1878–1965) a studiat filozofia la Viena, Berlin, Leipzig și Zurich. A înființat și publicat revista *Der Jude* (1916–1924), a predat religie comparată la Frankfurt (1923–1933); în această perioadă a tradus Vechiul Testament în germană împreună cu Franz Rosenzweig), apoi a fost director al „Aufbau einer jüdischen Erwachsenenbildung“ (instituție germană care se ocupa de învățământul pentru minoritatea evreiască). S-a stabilit în Palestina în 1938, unde a fost profesor la Universitatea din Ierusalim și a militat pentru cooperarea dintre evrei și arabi într-un stat binațional. În 1963 a primit Premiul Erasmus. Opera sa, influențată de hasidism (cea mai cunoscută lucrare este *Ich und Du* [*Eu și Tu*], 1923) continuă să aibă puternice ecouri în filozofie și teologie. Web: www.buber.de.

MARTIN BUBER

Eu și Tu

Traducere din limba germană și prefață
de Ștefan Aug. Doinaș

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
<i>Notă</i>	33

EU ȘI TU

Prima parte	37
Partea a doua	79
Partea a treia	127
Postfață	187

PREFAȚĂ

Mai mult „magistru spiritual“ decât creator al unui sistem de gândire, mai mult „înțelept“ – de tip socratic – decât filozof, Martin Buber este o personalitate marcantă a secolului nostru, situată la o confluență de credințe, practici și atitudini spirituale care ne solicită încă puternic: creștinismul și iudaismul, religia și știința, sacrul și profanul, fenomenologia și existențialismul. „Genial de simpla descoperire a lui Buber a deosebirii fundamentale între relația Eu–Acela și relația Eu–Tu – una din tezele de bază ale acestei cărți – echivalează de fapt cu o răsturnare copernicană în ordinea gândirii“, susține un gânditor cum este Karl Heim. *Ich und Du*, carte prezentată acum pentru întâia oară cititorului român, constituie – prin chiar aspectul ei grafic, textul fiind adesea dispus într-un fel de versete – o adevărată „biblie a întâlnirii și dialogului“, în care expresia îmbracă uneori haina aforisticului, iar fervoarea meditației atinge valori artistice.

ELEMENTE BIOGRAFICE. Martin Buber s-a născut la 8 februarie 1878 la Viena și a murit la 13 iunie 1965 la Ierusalim. La vârsta de trei ani, în urma divorțului părinților, a plecat la Lemberg, în Galiția, pentru a fi crescut de bunicii săi. Pe vremea aceea, actualul Lvov din Ucraina sovietică se afla pe teritoriu austriac. Se pare că ruptura între părinții săi l-a impresionat puternic pe copilul Buber: în *Fragmente autobiografice*, el va spune mai târziu că a inventat termenul intraductibil de *Vergegung* (exegetul său Théodore Dreyfus îl redă prin *mésencontre*) pentru „a designa eșecul unei *Begegnung*, al întâlnirii autentice între oameni“. *Begegnung* va deveni apoi unul din conceptele-cheie ale gândirii sale. Bunicii săi erau intelectuali, cu vocație filologică, posedând o bună bibliotecă sacră și profană, având înclinații pentru limbile străine – calități pe care le-au stimulat la nepotul lor. Încă din această perioadă au apărut în spiritul lui Buber distincția între practicile religioase (pe care le-a abandonat foarte curând) și religiozitate, precum și „pluralismul“ său, adică deschiderea spre alte religii și universuri spirituale, pentru care a fost nu numai o dată criticat.

La paisprezece ani se reîntoarce la Viena, manifestând certe preocupări de filozofie; primele sale lecturi sunt Kant și Nietzsche, ultimul fiind citit cu deosebit entuziasm, dar și cu sentimentul îndurării

unei agresiuni spirituale. „Cuplul Kant–Nietzsche – scrie Dreyfus – i s-a impus ca model antitetic sau, dacă preferăm, dialectic al cuplului de contrarii securitate/insecuritate, confort intelectual/insatisfacție permanentă, în măsura în care acestea caracterizează în mod esențial viața spiritului.“

Și-a făcut studiile universitare – filozofie și istoria artelor – la Viena, Leipzig, Berlin și Zürich, luându-și doctoratul în capitala Austriei cu teza „Teoria individuației în gândirea lui Nicolaus Cusanus și Jacob Böhme“. În acei ani vienezi a fost pasionat de teatru, spectacolele de la Burgtheater atrăgându-l prin calitatea cuvântului scenic (*Menschenwort*), față de care a fost și a rămas foarte sensibil. „Numai aici, în această lume a ficțiunii în afara ficțiunii, vorbirea reușea să fie adecvată; fără îndoială, ea îmi apărea amplificată, dar această amplificare însemna depășire de sine“, subliniază el însuși.

O altă pasiune, de astă dată la Leipzig, a fost muzica lui Bach. După Dreyfus, el ar fi aflat în această muzică „un echivalent muzical al dialogului, al convorbirii autentice, *l’entretien-infini*“. De-a lungul tinereții, e preocupat – cum va fi toată viața – de unele probleme politice specific iudaice. La Viena, în 1901, conduce revista *Die Welt*, organ al Organizației Sioniste. „Socialism și Sionism – iată cum a erupt istoria modernă, în zorii acestui secol,

NOTĂ

În orice text filozofic, cuvintele-cheie ale sistemului au o încărcătură semantică aparte, pe care nici o traducere nu este capabilă s-o restituie întocmai. Aproape ca și în cazul poeziei, se pot întâlni aici conotații care izvorăsc din însăși materia sonoră a limbajului.

Textul de față nu face excepție. Iată de ce am socotit necesar, de multe ori, să oferim cititorului român, odată cu traducerea, și expresia în original, între paranteze. Necesitatea aceasta ni s-a părut cu atât mai evidentă aici, cu cât este vorba de un original german, ale cărui cuvinte compuse nu pot fi de cele mai multe ori rediate într-o altă limbă decât recurgând la perifrază.

Ne dăm seama că toate aceste enclave germane în textul românesc fac ca lectura să devină pe de o parte mai puțin fluentă, iar pe de altă parte mai explicită, fapt care nu știm dacă trebuie sau nu să ne bucure. Ni s-a părut că numai procedând în

felul acesta traducerea își îndeplinește mai bine rolul ei – acela de a-l invita pe cititor să recurgă la textul prin care a prilejuit-o.

Cuvântul german *es* poate fi tradus în românește ca pronume personal, dar pierzându-și „neutralitatea“ și devenind, astfel, de un gen sau altul (*el sau ea*); poate fi tradus de asemenea ca pronume demonstrativ, de un gen sau altul (*acesta, aceasta, acela, aceea*). Pentru a fi mai aproape de spiritul originalului – care sugerează prin *es* un obiect situat fatalmente la o anume distanță de subiectul său – l-am tradus prin *acela*.

Traducătorul

Eu şî Tu

PRIMA PARTE

Pentru om lumea este dublă (*zwiefältig*), după cum și atitudinea lui este dublă.

Atitudinea omului este dublă în funcție de dualitatea cuvintelor fundamentale (*der Zwiefalt der Grundworte*) pe care este în stare să le rostească.

Cuvintele fundamentale nu sunt cuvinte izolate, ci cuvinte perechi.

Un asemenea cuvânt fundamental este perechea verbală Eu–Tu (*das Wortpaar Ich–Du*).

Un alt cuvânt fundamental este perechea verbală Eu–Acela (*Ich–Es*), în care, fără să se schimbe cuvântul fundamental, Acela (*Es*) poate fi înlocuit cu El și cu Ea.

În felul acesta, și Eu rostit de om este dublu la rândul său.

Căci Eu din cuvântul fundamental Eu–Tu este altul decât cel din cuvântul fundamental Eu–Acela.

*

Cuvintele fundamentale nu spun ceva ce ar exista în afara lor, ci rostite întemeiază o permanență (*einen Bestand*). Cuvintele fundamentale sunt rostite de către ființă.

Când este rostit Tu, este rostit în același timp Eu din perechea verbală Eu–Tu.

Când este rostit Acela, este rostit în același timp Eu din perechea verbală Eu–Acela.

Cuvântul fundamental Eu-Tu poate fi rostit numai cu întreaga ființă.

Cuvântul fundamental Eu-Acela nu poate fi niciodată rostit cu întreaga ființă.

*

Nu există nici un Eu în sine, ci numai Eu din cuvântul fundamental Eu-Tu, și Eu din cuvântul fundamental Eu-Acela.

Când omul rostește Eu, el se gândește la unul din cele două. Când zice Eu, este prezent acel Eu la care se gândește el. Chiar când zice Tu sau Acela, este prezent Eu din unul sau altul dintre cele două cuvinte fundamentale.

A fi Eu și a rosti Eu este totuna. A rosti Eu sau unul dintre cuvintele fundamentale este totuna.

Cine rostește un cuvânt fundamental intră în acel cuvânt și sălășluiește acolo.

*

Viața ființei umane nu se limitează numai la sfera verbelor tranzitive. Ea nu se compune numai din acele activități care au ca obiect un lucru. Eu percep ceva. Eu experimentez ceva. Eu îmi reprezint ceva. Eu vreau ceva. Eu simt ceva. Eu gândesc ceva. Nu numai din acestea și altele aidoma lor este formată viața ființei umane.

Toate acestea și altele aidoma lor întemeiază împreună domeniul lui Acela (*das Reich des Es*).

Dar domeniul lui Tu are un alt temei.

*

Cine zice Tu n-are nici un lucru (*kein Etwas*) ca obiect. Căci unde există lucru, există și un alt lucru, fiecare Acela se mărginește cu un alt Acela. Acela nu există decât prin faptul că e mărginit de un alt Acela. Unde însă e rostit Tu, nu există nici un lucru. Tu nu mărginește nimic.

Cel ce rostește Tu n-are nici un lucru, n-are nimic. Dar sălășluiește în relație (*in der Beziehung*).

*

Se spune că omul face experiența lumii sale. Ce înseamnă aceasta? Omul explorează suprafața lucrurilor și le experimentează. Obține din ele o cunoaștere relativ la alcătuirea lor, o experiență. El experimentează ce anume sunt lucrurile.

Dar nu numai experiențele îi oferă omului lumea.

Căci ele îi oferă o lume care se compune din Acela, Acela și Acela, din El și Ea și Acela (*aus Es und Es und Es aus Er und Er und Sie und Sie und Es besteht*).

Eu experimentez ceva.

Nimic nu se schimbă aici, dacă unei experiențe „exterioare“ i se adaugă una „interioară“, urmând distincția deloc eternă care provine din zelul speței umane de a toci misterul morții. Lucruri externe sau lucruri interne (*Aussendunge wie Innendunge*) – doar lucruri printre alte lucruri!

Eu experimentez ceva.

Nimic nu se schimbă aici, dacă adaug experiențelor „vădite“ („*offenbaren*“) experiențe „tainice“ („*geheimen*“), în baza prezumțioasei înțelepciuni care distinge în lucruri o parte secretă și rezervată celor inițiați, a cărei cheie o flutură. O, intimitate fără mister! O, morman de informații! Acela, Acela, Acela! (*Es, Es, Es!*).

*

Cel care experimentează nu participă deloc la lume.

Experiența se petrece fără îndoială „în el“, dar nicidecum între el și lume.

Lumea nu participă la experiență. Ea se lasă experimentată, dar nu este afectată, pentru că ea nu